

СТРАЖИЛОВО

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И УМЕТНОСТ.

УРЕЂУЈЕ ЈОВАН ГРЧИЋ.

БРОЈ 10.

У НОВОМ САДУ 7. МАРТА 1885.

ГОД. I.

ИЗ ГЕТЕОВОГ „ФАУСТА“.*)

Н о љ.

У високој, узаној, готској соби седи Фауст
немирно за столом.

Фауст.

Зучио сам филозофију,
И правну струку, медицину к том,
Па, на жалост, и богословију
Ах! скроз и скроз, са жудњом великом!
И где сам, ту сам, ах! будала ја,
Кад стојим мудар као некада;
Зовем се магистар, и доктор чак,
И десет лета, како сваки ђак
На речи моје слуша пажљиво,
Не слутећи, да зборим лажљиво —
Те видим, да је мука узалуд!
А то ме боли, то ми мучи груд.
Паметнији сам нег ма који бар,
Ил' доктор, ђата, поп ил' магистар;
Ни сумњу нигде ја не назирем,
Од пакла, ђавола не зазирем!
Ал' за то ништа и не марим сам,
И не мислим, да што ваљано знам,
Да могу кога бар осветити,
И људе боље обавестити.
Па немам новца, нит' иметка свог,
Ни светске славе, нит' угледа ког.
Ни цето не би издржало то!
За то сам магији се одао,
Да њена уста, њена да ми моћ
Са многе тајне тамну скине поћ,
Да бар у зноју лица свога ту
Не морам дуљити лакрдију,
Да сазнам, шта ли светски овај крој
У свези држи бар унутрашњој,
Да узрек видим, сваки учинак,
А не да зборим пуге речи пак.

Да гледнеш бар, месече сјајни, сад
Последњи пут на мој големи јад!
Та кол'ке ноћи десило се то,
За столом да сам тебе дочек'о!
По хартији се, књизи дебелој,
Ах! тужни побро, лик указ'о твој!
О, да ми је у гори снівати,
У сјају твоме бар уживати,
Да лебдим с дусима над гудуром,
По ливади у мрачку ходам твом,
Да могу знаће све почупати,
У роси твојој здрав се купати!

Авај! у тамници сам јоште тој?
У јарузи проклетој, загушној?
Где мутно самог јарког сунца зрак
Шареног окна тек пролама мрак!
Па књига још је препуњена сва,
Где црви гмижу, где се купи пра',
До свода горњег још надимљеном
Пренавичкане стоје залогом!
Кутија и стакала читав ред,
А разних справа не види се крај,
Још прамедова скљукан намештај.
Је л' то твој свет? И то се зове свет?

И питаш јоште, зашт' се срцу твом
У недрих теби стеже сваки кут?
И зашт' у болу твом непојмљивом
Живота нагон свој убија пут?
Та место природе да живи рај,
Где ј' богу човек најмилији гост,
Где, тебе кружи трулеж, дим, задај,
Од звери стрв и човечија кост.

Устај и беж! У бели иди свет!
А књига та тајанствена, што сам

*) Угледа ради доносимо овде одломак један из ремек-пева Гетеова у преводу сарадника нашег, Милана Савића, који је рад, да изда цео први део „Фауста“ у засебној књизи. Са своје стране обраћамо пажњу читалаца на „Позив на претплату“ на крају овога броја и препоручујемо им, да се позиву што боље одзову, како би нам се књижевност обогатила лепим преводом дела такве вредности, као што је Гетеов „Фауст“. — Ур.

Написа руком својом Нострадам,
Зар није доста теби за полет?
Упознаћеш и звездâ гатања,
А природа кад поуке ти да,
У души моћ оживеће ти тад:
Разабраћеш духова ти шапат.
Бадава, сухопаран поступак
Разјаснит' неће тако свети знак:
Ја осећам духова овде збор!
Јесте л' ме чули, дајте одговор!

(Отвори књигу и спази знак макроковма.)

Милина каква при погледу том
Не струји ли кроз чула моја сва!
Живота срећа, света, млађана
Кроз живце јури снажним пламеном.
Је л' знаке ове бог исписао,
Помамну што ми блаже мисао,
У срце радост што уливају,
Тајанственим преда мном нагоном
Све снаге природе откривају?
Јесам ли бог? Преда мном бежи мрак!
Кад тако ставља овај чисти знак
Пред душу моју природину моћ.
Сад знадем тек, шта вели учењак:
„Духова свет не крије вечна ноћ,
У срцу твом је, мрачан ти је суд!
Нек куна за то вољно сваки ђак,
У зори сјајној земњу своју груд!“

(Погледа знаке.)

Ах! све у једно како утиче,
И једно друго како прониче!
Небеска како придолази моћ,
И једна другој иде у помоћ;
Благословеним махом долази,

И с неба к земљи како пролази,
Те васеленом складно полази!

Какав ли приказ! Ал' је приказ пак!
Где ли ћу наћи природе бескрај?
Где дојке? Ах! живота извор тај,
За које с' небо, земља држи чак,
И камо тежи увела ми груд —
Он пита, храни, мени узалуд?

(Зловољно преврне књигу и спази знак земног духа.)

Од друкчег уплива је овај знак!
Ти, земни душе, ближи си ми ти;
Већ видим, да ми моћ надолази.
Да горем, к'о од младог вина чак.
Смеоно бих у свет завозио,
И тугу, срећу му подносио
Олуј на путу не би смет'о мом,
А дрхт'о не бих, где је бродолом.
Облак се вије нада мном!
А месец крије свој већ сјај!
И жижак се угасио!
Пуши се! — Ах! и сева већ
Над главом мојом! С свода тог
Вихор се диже
Те ме захваћа!
Ја осећам, ти лебдиш, душе мољени!
Покажи се!
Како се кида већ у срцу мом!
И нови осећаји ничу већ
У мени снагом неоодољивом!
Ја осећам, да мене имаш свог!
Те мораш, мораш, ма живота стало мог!

(Ухвати књигу и тајанствено изговори знак духа.
Црвенкаст пламен севне, дух се покаже у пламену.)

(Наставиће се.)

КНЕЗ У КУПАТИЛУ.

ПРИПОВЕТКА ЈАШЕ ИГЊАТОВИЋА.

(Наставак.)

Сад се опет Миливој и кнез по палубу шећу.

Стоје три Словака у гомили, и нешто се договарају. Један од њих је дротар, на палубу лежи му дрот и халат. Близу њих одмах до гвозденог бунарчића је кујна. Мирисни задај из кујне додирнуо им нос, усне им се влаже; куварица продаје јело у тањирима, што је заостало, јефтино продаје сиромашнијима, тањире по дванаест крајцара. И Словаци би ради јести, но скупо је то за њих; један хоће, други га одговара.

Слуша их Миливој и кнез. Миливој говори добро словачки, регимента му лежи међу словачким селима, но и кнез нешто разуме, лако је Србину Словака разумети. Миливој је иначе и нешто учеван човек, као имућног ратара син учио је пет латинских школа, и тако после оде у катане, и ту је добар, већ је каплар, и тек што није стражмештер. Милостива је срца, да-режљив.

Миливој уочи Словаке и заведе разговор.

— Ви сте Словаци, моји крајани, земљаци, откуд ви од доле путујете?

— Нас двоје долазимо из Земену, возили смо сплавове и вратили смо се после пешке до Новог Сада, ту смо купили, што требамо, па се сад враћамо кући. Овај се наш крајан с нама враћа, нашли смо га у Новом Саду.

— Па кад сте сплавове возили, шта су вам платили?

— Е, ми смо на сплаву заслужили сваки десет форинти о својој рани, одговори један.

— Па не више за толики пут?

— Чивутин нам није хтео више дати, а сиромаси смо, шта ћемо, нешто смо добили и јести, — кад и кад за то неколико дана.

— Па хоћете ли што од тог кући донети?

— Свих десет форинти, имамо сем тога још коју форинту, са тих десет морамо платити порез, попа, а треба још и на друго, рече други.

— Па како ћете живити до куће?

— Купили смо, пане, у Новом Саду бела хлеба, такав као колач, код нас није колач такав, нисмо га давно јели, а купили смо себи и флашу вина.

— Па шта сте се мало час инатили?

— Е, мој брат хоће да једе паприкаша, а ја кажем, да не једе, скуп је; а дротар себи купио.

— Па јели бисте паприкаша?

— Јели би ма шта, само да имамо.

— Сад ћете добити.

Миливој сврне у кујну, и заповеди, да им даду две добре порције.

Словаци стану пред кујну, а куварица им на већем тањиру измери, насмеши се, па им још врхом надокнади, а словачки их ослови. Бог зна, није ли и она земљакиња њихова.

Изваде из торбе бели лебац па једу.

Дротар је већ своју малену порцију смирио, па око баца час на оне, час на Миливоја, не би ли се и нањ смиловао. Миливој примети то па и њему даде донети.

Кнез гледи, како Словаци слатко једу, готово би се и он прихватио.

За кратко су све смирили.

Захваљују се.

— Да вам бог да свако добро, рече један, рукавом брише масна уста па натегне флашу.

Сад се продужи говор.

— Па како живите тамо, имате ли масне земље? Запита кнез.

— Ми смо горштаци, чиста шеница код нас не роди, већ раж, но и те је мало, па кромпир, гдекоји има млека и сира, па великом муком купим фењу а Чивути праве од тога ску-

пу паленку „боровичку.“ Тешко живимо. Бацимо се после на реку Ваг и Дунав, и ту нешто заслужимо.

Кнез се чуди. Разуме их, били су они више у Земуну, па нешто и српски штрбекају, тако исто и дротар, који сваког лета долази у дољње крајеве.

— Дакле ви немате тако добре земље, као ми у нашим крајевима? пита кнез.

— Е, да ми имамо такве земље, камо срећа! Код нас кад кромпир не роди, гладујемо.

Кнез маше главом.

— Па се код нас свет тужи да је зло, а овамо многи наши не обрађују ни вртове, и ретко који има музару краву.

— Е, да ја имам само такову башту, као што ви имате, имао бих ја и краву и воће; па би млеко и сир и воће продавао, рече други Словак.

— А шта ти, Јано, радиш, јеси ли себи што надротовао? запита Миливој.

— Јесам, сад се враћам, да дам жени новце, па кад се одморим, и све наредим, опет се враћам у свет, рече дротар.

— А имаш ли још ког од рода?

— Имам, тај је сад далеко, ако сте чули, ће је Америка, писао је, а скоро ће доћи.

— А јели то далеко? запита кнез а погледи у Миливоја.

— Ха-ха, бабо, преко морја, на крај света, рече осмејно Миливој.

— Па шта ће врага тако далеко?

— Заслужи више новаца, нег ја овде, а има и двоје деце код мене, па пошље и новаца, па кад буде много имао, вратиће се, он бил војак, па се не боји.

— И ја сам бил војак, рече један од њих.

— А где си служио?

У регименто Вилхелм 73; сами Словаци.

— Видиш, бабо, како ти људи живе; па кад се још наши туже! Ал то су ти вредни и чуварни људи, па и жене им, ја их добро познајем.

— Но, то ћу приповедати нашим.

— Знаш, бабо, шта, хајд да им сиромасима напунимо тиквице ракије, полу ја, полу ти.

— Не браним.

Миливој им даде напунити тиквице ракије.

Словаци се јако захваљују.

Тако пролази време путницима.

Кнез сад разгледа предео, сад су код Пакша, широк Дунав, све нешто невесело, не допада му се, лепша је, мисли се, његова Шлавонија.

— Хајд, Миливоје, да што зајеткамо.

Миливој је готов, па и Митар је ту, уђу у дамшићку меану, нареде, да им се донесе па се заложу.

— Но шта ће мо сад пити? Вино не ваља, рече кнез.

— Пићемо пива, ма да је скупо.

— Баш сам се зажелио пива, нек донесу.

— Дакле ти ћеш, синаче, после даље.

— Јест, но после неколико дана домашираћемо с регементом до Пеште.

— Ал бога ти, Миливоје, распитај за мог Ивана.

— Хоћу.

Миливој извади из недара књижицу.

— Како име?

— Иван Шамшалов.

— Холанер?

— Јест.

— Која нумера?

— Пета.

— Дакле нумера 5. шијачка регемент, добри људи, и та машира у Пешту.

— Та јели могуће?

— Јест, читао сам, па ћу га потражити и наћи.

Миливој све забележи, па с књижицом у недра.

Дуго су тако седели, па кад им се досади, а они опет хајд на палуб.

Сад су близу Адоња, баш при савитку пароброда код дунавског рукава.

Још мало па се виде красне виноградске планине. Предео се кнезу све већма допада, не скида очи са њега.

Већ су код „Промонторије“, лепа планина, зелене се виногради. Кнез не може да се доста нагледа лепа предела. Па још мајски дан! Како да не!

И Миливој и Митар гледе.

— Чујеш, синаче, ова планина ми се баш допада, као год наше Подунавље, канда сам код Ердута, рече кнез.

— Ја опет канда сам у мојој Барањи, канда гледим на Верешмарту, рече Миливој.

— А гле онај комад онде, гледим га канда је Сечуј, упадне Митар.

Примакли се амо и синци Старе Србије, један Драшко, други Бошко, приступи и Вуле; кад то Словаци виде, и они се намаме.

— Јел код вас тако лепо? запита кнез а покаже прстом на планине.

— Код Призрена имамо још лепших планина, рече Бошко.

— Мојој Ђаковштини нема пара, па какав је тек тамо даље Јавор и Шара, рече Вуле.

— А како је тамо код вас? запита Словаке кнез.

— Еј наша словачка, наша Татра, па „Криван“, „Штурец“, на свету им нема пара, рече Јано дротар па уздану. Уздану и она двојица.

Словацима најмилије своје, ма да земљу знојем росе.

Призренцима најславније старо земљиште, које росе сузама.

Вулу најмилији завичај, који је оросио крвљу.

Већ се виде будимске планине.

Ето и славног брега „Герзелеза“.

Пароброд прође испод првог дунавског моста.

Кнез гледа на мост, чуди се. Бади око на палате, мисао му се увије у песничку сањарију, чуо је гуслара певати о дворих царице Милице, у таквим палатама морали су живети цареви српски.

— Но синаче, ово су баш праве палате. Наша црква с торњом није тако висока. Ко седи у тим палатама? Јели то све царско?

— Није, то све обични људи зидају, одговори Миливој.

— Но, то морају бити богати људи, у нас немају ни спајије такове куће.

Види се гвоздени мост.

Кад кнезу паде у очи мост, опет се задиви.

— Опет други мост?

— Јест, то је лепши, јачи, примети Миливој.

Кнез скине шешир и прекрсти се.

— Не помишљах, да ћу таково што за века мога видети.

— Е, мој стриче, да видиш Ђуприју на реки Јантри у Бугарској, ту смо ми ратовали, рек'о бих, да је оно лепше, рече Драшко калдрмија.

— Е, брате, Босна и Херцеговина има још лепших Ђуприја, примети Вуле.

Већ су ту, паробродско звонце даје знак.

— Митре, покупи све и бабино, па донеси амо.

Митар оде по пртљак и донесе га.

— Бабо, видиш ону велику кућу, ту је најбоље купатило, „Прукпод“; како из лађе изиђеш а ти сави лево па ћеш управо тамо доћи, па распитај, има онде увек кога, ко српски говори, па ће те напутити.

— То ми исто и мој пријатељ Зарија код куће казао, баш хвала ти, што сам тако добро провео, све ћу код куће испричати, а тебе гледим као мог Ивана.

— Видићемо се.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Није до чекања, мора се излазити.

Кнез се на брзу руку опрости са Вулом, Старосрбијанцима и Словацима. Сви му желе сретна пута. Други су остали па ће се на другој обали искрцати.

Из пароброда нико није изишао ван кнеза и Турчин-Бошњака.

Кнез излази, о њему обешена струња, у левој руци чутура, у десној штап. Стане, па гледи како пароброд савија, остало друштво још га поздравља, а и он њих, клопавим шеширом маше, док се из вида не изгубише.

Сад кнез по упутству савије лево, и гредећи управо покрај Дунава дође пред означену кућу. То је купатило, лако је било погодити.

Кад кнез погледа, ту је и врт, што му је Зарија спомињао. Чуди се Заријиној памети, то не би знао ни један кнез у целој Славонији, тако он мисли.

Но куда ће сад кнез?

Гледи на кућу, на врт, шета се горе доле, још не чује српске речи. Не зна куд, како да започне.

Мимо њега пролази један старац, сиромашак, руво на њему отрцано, руке остраг прекрштене, на све стране разгледа, канда кога тражи.

То је Фрања Бошњаковић, Шокац, тражи путнике, да им буде путовођ, а тим налако нешто и заслужи.

Фрања је одмах на кнезу познао, да тражи станиште, да је путник дошао у купатило. Стаде пред кнеза. Познаде га по сурки и шеширу, да није Маџар, па ће га српски ословити.

— Кога тражиш, пријатељу?

— Тражим, би ли на ког наишао, ко би ми казао, где бих нашао каква станишта, непознат сам, никад нисам био у оваквој вароши.

— Баш добро си наишао, ја ћу ти наћи, хајд самном.

Кнез послуша и упути се с њим, да тражи стан.

— Хајд самном, пријатељу, није далеко.

Фрања иде напред, пар корака, ту је угаљ од купатилског дома, па онда савије на лево. Прва кућа до те велике.

Кућа узана, са сокака један дућанчић и прозор, вратаоца до дућана, куд се улази.

Ту Фрања уведе кнеза.

Господар од куће, неки сув мален старац, учтиво дочека госта, уведе га у једну од две собе, и то баш у ту, где је дућанац.

Фрања тумачи газди жељу кнежеву, а и до-

маћин види чистог угледног ратара, лако се погоде, кнез ће плаћати на дан педесет новчића, то није много, још ће га и послужити, а може на кревету после купатила и кад хоће прелећи, и у ма које доба кући долазити.

Кнез пристане, скида струњу, газда му прихваћа, и чутуру празну, обеси све о клин, па седне, да се мало одмори.

Фрања је добро познат са газдом.

— Пријатељу, кад се одмориш, а ти хајд да те мало проведем, да познаш путе, којима ћеш ићи.

Кнез пристане, јер га и сам газда понуђа, да се мало прође, док се кревет зањ уреди, а може доћи, кад оће, само нек лупне на дућанска врата. Газда има још једну собу, из које се гледи на Дунав, но ту је већ заузео неки „господин.“

Кнез са Фрањом оде. Нуз пут Фрања уверава кнеза, да се не боји, ако што од веће вредности у струњи има, газда је честит човек, и „пургер“, негда је био кројач, па је купио ту кућу, а дућан није зазидао, да гост може лакше у собу улазити.

Дођу до купатилског дома; у врту свирају, кнез види, где онде пиво пију, зажели га се, жедан је, и рад би унутра. Фрања га одврати, каже му, да је ту претерано скупо све, а ратаре ту и онако преко гледи, но одведе га одмах у особену биртију, где је нижи мешовит свет.

Тек што шест сати прошло, красно предвече.

Заседну, кнез да донети пива. Фрањи удара у нос мирис паприкаша па рече кнезу, да се може ту што и зајести.

— Овде добро кувају, рече Фрања.

— Па нек што донесу, одговори кнез.

Допада се кнезу ред у меани тој, ту види газдинског изгледа људе, мушку, женску чељад, војнике, види се и по који „господин“.

Кнез и Фрања једу и пију.

— Пријане, како је теби име?

— Фрања Бошњаковић.

— Јеси ли овдашњи?

— И прадед ми био овдашњи.

— А колико ти је година?

— Седамдесет прешло, а колико теби?

— Баш педесет.

— То би ми могао син бити.

— Кад се Фрања зовеш, то си Шокац.

— Све је то једно, само кад вирујемо бога Изукрста, и пречисту дивицу Марију; а како твоје име, и откуда си, пријане?

— Танасија Шамшалов, кнез у Шлавонији

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

— Сад знам, то су Шијаци Кршњани. Откуд ти из Шијачке? Ти мора да си Србљан, кад се зовеш Танасије; тог у нашој вири нема.

— Јест, Србин сам, а не Шијак.

— Био сам једаред у Осигу, па сам видио на Драви Шијачке, возе воће, а добри људи, истоветни Кршњани као ја.

— Добри су, сви Шлавонци су добри, ако се баш и нађе какав лопов као кукољ у чистом жити; а ми са Шокцима добро живимо као браћа. Кад је добро, свима нам добро, кад зло, свима зло.

— Ал пријатељу, да те питам. Ти ћеш да се купаш, рашта се лечиш?

— Видиш, дебео сам, мало да спаднем.

Кнез шакама додирне трбу, да покаже болест.

— Ето видиш, то сало.

— Не брини се, изличићеш се, само се купај, видио сам ја дебеле, па кад су дошли кући, они као прст, да га родбина није могла познати.

— А бога ти, Фрањо, хоћеш ли ме водити у купку, да ми све покажеш, и како се то тамо купа.

— Хоћу, брате, водићу те сваки дан, и бићу ти свуд тумач, сваки дан.

— Па шта ћу ти зато платити?

— Мислим, два шестака на дан неће бити много.

Кнез мало промишља.

— Нек буде тако, и иначе нећу бити постидан.

Кнез пружи руку Фрањи. Рукују се.

— А кад ћеш к мени долазити?

— Сваки дан ујутру, па ћу бити с тобом докле хоћеш, и у вече ћу те ма откуд кући пратити.

— Дођи дакле од сутра сваки дан ујутру.

— Добро, знам, да се нећеш самном потужити, сирома сам човек, ал ме свако за поште на држи, можеш ма ког питати.

Подуже су седели и говором се забављали, док кнез не рече, да је време ноћи, онда се дигну.

Фрања прати кнеза, близу је.

Кад до дућана дођу, Фрања куцне на врата, још мало, а газда жегицом пали свећу и кнеза пропусти.

Сутрадан ујутру доћи ће Фрања, да кнеза у купку води.

Кнеза хоће газда да свлачи, но не да се он, хоће сам да се свлачи.

Кад кнез погледа на други кревет, а оно још један гост на кревету лежи, пртљаг му код кревета, види се по томе, да је ратар.

Кнез легне и заспи, но чакшире са се не скида.

(Наставиће се.)

Н Е В А Ч И.

(Из „ЛОВЧЕВИХ ЗАПИСНИКА.“)

ПРИПОВЕТКА И. С. ТУРГЕЊЕВА.

(Свршетак.)

Закупник климне главом, седне на клупицу, дохвати из капе марамицу и стаде њоме брисати лице. Обалдуј брзо искапи чашу и као оно древне пијанице зајеца и узе на се озбиљно забринути изглед.

— Дивота што певаш, братац, дивота! рече ласкајући Николај Иванић. — А сада је на тебе ред, Јашка; пази шта ћеш, само се не бој! Видећемо, ко ће кога... А, лепо пева закупник, лепо, бога ми.

— Врло лепо, умеша се у разговор Николаја Иванића жена и погледа смешећи се на Јакова.

— Лепо! понови у по гласа и мој сусед.

— А, ево Заворотен Пољеха!*) кличе на

један мах Обалдуј, дође до мужика с рупом на плећима, показа на њ прстом, стаде скакутати и удари у громовит смех. — Пољеха! Пољеха! Ха, беда.*) Дед само даље, Заворотене! А што си дошао? викаше Обалдуј смејући се.

Јадан мужик смутио се, и хтеде отићи што пре, ал на мах се зачу бакарни глас Дивљег Госе.

— Ала си ти нека несносна животиња! викну и зашкрипну зубима.

— Та ја... ја ништа... замрмља Обалдуј: — ја ништа... ја само.

— Та добро, ћути већ једном! заповеди Дивљи Госа. — Јакове, дед почни!

Јаков се ухвати за грло.

— А шта, братац, да певам... то... шта... хм... не знам управо, шта да почнем...

*) Пољехе су становници јужног Пољесја, другог шумовитог краја, који почиње на граници Болховског и Живдринског среза У њиховом животу, обичајима и језику много је разлике од оних Руса. Заворотенима их зову, што су подориви, цепидлаке и штедише.

*) Скоро ув сваку реч додају „ха“, „беда“. Обалдуј ме се ту руга.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

— Та, немој вазда! Шта се ту бојиш! Срам да те буде!... Што се цифраш толико?... Певај, што те бог учи.

Дивљи Госа помиче ишчекујући.

Јаков ћутао је још мало, погледа у наоколо и покри лице рукама. Сви упиљили очима у њега, а особито закупник, коме на лицу, кроз обично самоуверење и славу — мину лако узнемирење. Он се наслони на зид и опет мете пода се обе руке, ал није лупкао ногама. Када најпосле Јаков маче руку с лица, беше му бледо, као у мртваца, кроз опуштене трепавице једва му светлупаху очице. Дубоко уздахну и запева.... Први звук његовога гласа беше слаб и рапав, чинило се, да му не долази из груди, већ из далека од некуд; чинило се, да је случајно улетео у собу. Некако нас је чудно обузео тај дрхтави, звонки глас, ми погледасмо један на другог, а жена Николаја Иванића издиже се на прсте. За тим првим звуком разложи се други, још јачи и отегнутији, али и он као да је дрхтао као струна, када се оно заталаса под jakim притиском прста последњим таласом на умору, а за другим дође трећи и мало по том вину се, ојачав у жару, тужна песма. „Није се пољем дала само једна стазица“ певаше, а нас опхрва слабост и горчина. Морам по истини рећи, да сам ретко кад чуо овакога гласа: био је као некако разбијен и звонио као препукао; из почетка као да је био прожман немим болешљиво сетним; али, у њему беше и сва дубока страст и младост и снага и сласт и нека чамљива, безбрижна, жалобна тугованка. У њему је звучала и дисала ватрена, истинска, руска душа, која вас у срце дирала а хватала управо за његове руске струне. Песма је расла, па се разлегала. Јаков као да беше опијен: више се није бојао, вас се одао срећи својој, глас му више није трепетао — дрхтао је, али оном унутарњом дрхтавицом, која се једва опажа, која удара као стрела о душу слушалаца и непрестано се снажи, јача, разлеже се. Сећам се, да сам једном у вече, за време осеке на равној пешчаној обали мора, које је у даљини тешко и грозно шумило, сагледао грдна, бела галеба: седео је не мичући се, свилене груди обрнуо јарком сјају зорином и тек каткад лагано залепршао дугим крилима на сусреће знанцу мору, на сусреће ниском, јарком сунцу: тог галеба сећах се, слушајући сад Јакова. Певао је, као да је са свим заборавио и на супарника и на све нас; али наше страсно, ћутаљиво учешће дизало га, као што вали дижу бодрога пливача. Пе-

вао је, и из сваког му гласа провејаше нешто родно, нешто недогледно, као да је свама знана степа пукла пред очима на уходу у бескрај даљину. Осетио сам, где ми се са срца одрониле сузе и дигле се у очи; тада ме порази глухо, уздржано ридање... осврнем се — жена крчмарева плакала, наслонив груди на прозор. Јаков је брзо погледа и запева још звонкије, још слађе. Николај Иванић ником поникао; Моргач се окренуо; Обалдуј, сав разнежен, глупо зинуо, плави мужић тихо јецао у ћошету, машући главом уз туробан шапат а по гвозденом лицу Дивљег Госе, испод са свим опуштених обрва, лагано кану тешка суза; закупник диже стиснуту песницу к челу и не маче се... Не знам, докле би трајала та мука свију нас, да Јаков намах не сврши високим, врло тананим звуком — глас као да му се прекинуо. Нико се не даде у поклич, нико се не маче; сви као да очекиваху, да још што запева. Али он отвори очи, као да га удивило наше ћутање, погледа нас све, као да хтеде нешто да пита и увиде, да је победа његова.

— Јаша, прозбори Дивљи Госа, мете му руку на раме и — заћута.

Ми сви стајали као укупани. Закупник једва устаде и дође до Јакова. — „Ти... твоја... ти си добио“, рече мучно најпосле и излети из собе.

Очарао нас. А ти решими, брзи покрети као да уништише тај чар: намах стадоше сви зборити шумно, радосно. Обалдуј поскочи, стаде нешто говорити, ману рукама, као ветрењача крилима; Моргач рамљући дође к Јакову и стаде се љубити с њиме; Николај Иванић се диже и објави свечано, да ће и он дати осмак пива; Дивљи Госа насмеја се неким добрим осмехом, кога ја никако не очекивах на његовом лицу; плави мужић непрестано је хвалио у ћошету, утирући обема рукама очи, образе, нос и браду: „а, дивота, бога ми дивота, био ја кујин син... то ваља!“ а жена Николаја Иванића сва поцрвенила, брзо устала и отишла. Јаков уживао у победи и радовао јој се као дете: све му се лице преобразило, а највише очи — засјале од среће. Довукоше га до стола; он дозва плавог, уплаканог мужика и посла крчмарева синчића, да потражи закупника. Тај га не нађе; весеље започе.

— „Ти ћеш нам још певати, ти ћеш нам до довече певати“, говораше Обалдуј, дижући руке у вис.

Ја још једном погледам Јакова и изађем.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Не хтедох остати, бојах се, да не нарушим онај лепо утисак.

Запара беше несносна, као и пре. Као да се надавио над земљом тежак, густ слој; на тавно-плавом небу као да се витлале меке светле ватрице кроз танану, скоро црну прашину.

Све беше немо; беше нешто безнадно, загушено у том дубоком ћутању изнемогле природе. Дохватих се сењака и легах на мало пре покошену, но већ скоро увелу траву. Дуго нисам могао задремати; дуго ми је звучао у ушима неодољиви глас Јаковљев... најпоследње, запара и умор узедоше своје, и ја заспим мртвим сном. Када сам се пробудио, — беше све потавнело; у наоколо разбацана трава силно мирисала и мало овлажила; кроз танане мотке полу-отворена крова слабо светлוצале бледе звездице. Изађем. Вечерња црвен већ давно угаснула; последњи јој остатак једва се белио на капи небесној; али на недавно ражареном ваздуху осећала се јоште топлота кроз ноћну свежину, а груд чезнула за хладним дахом. Ветра не беше; не беше ни облака; свуд у наоколо чисто и прозрано тавно небо светлוצало безбројним једва видним звездама. По селу светлוצале ватрице, из јарко осветљене крчме, која ту близу беше, допирала збркана, хучна вика. Сред ње — учини ми се — познадох Јаковљев глас. Кад и кад допирао оданде дивљи смех. Дођем до прозора и погледам кроз окно. Видео сам невеселу шарену и живу слику: сви беху пијани, сви, почињући од Јакова. Раздрљиво груди, сео на клупу, па попева рапавим гласом неку подскочицу, сокачку песму, пребирући лењо струне на гитари и ударајући. Мокре власи висиле му у праменима на страшно побледелом лицу. Сред крчме Обалдуј, са свим „распасан“ и без кафтана играо, подскакујући пред мужиком у мрком армјаку*); мужик опет мучно удараше и скакуташе ослабљеним ногама и смејући се са свим без смисла кроз разбарушену браду, махаше кад и кад једном руком, као да хтеде рећи: „куд пукло да пукло!“ Од његовог лица није ништа смешније било; ма како да је јадник дизао обрве, отештале трепавице не хтедох се дићи, већ се

*) горњој одећи.

скоро слепиле уз једва видљиве, заруделе, но слађане очице. Беше у оном милом положају са свим наћефлејисана човека, када му сваки, ко мимо њега прође, загледа у лице, па као у нагону кликне: „ала си ми леп, братац!“ Моргач сав поцрвенио као рак, раширио ноздрве па се злобно смеши из ћошета; једини Николај Иванчић, као што и треба да чини прави бирташ, остао хладнокрван као и навек. Скупило се у крчму и нових гостију; али Дивљег Госу не видех у њој.

Окренем се и станем се брзим корацима спуштати са брега, на коме је Колотовка На подножју тог брега пукла широка равнина; огрнута у магловите таман вечерње магле изгледаше још недогледнијом и као да се сливала у потавнело небо. Стадох великим корацима корачати уз јаз, кад на један мах зачу се по равнини звонки, млађан глас.

— Антропка! Антропка-а-а... викаше момче с упорним, сузним очајем, дуго отежући последњи слог.

По том заћута за неколико тренутака и стаде опет с нова викати. Глас му се звонко разлегао у непомичном, тихом, дремљивом ваздуху. Тридесет пута је бар викнуо име Антропкино, кад на један мах, с другог краја пољане, као с другог света зачу се одговор, да се једва чуо:

— Шта-а-а-а-а?

Глас момчета викну одмах радосно озлојеђен:

— Ходи амо, ђаволе, дивла-а-че-е!

— А што-о-о-о? одговори онај други глас после мало времена.

— А за то, што хоће тата, да те ма-а-а-акља, одговори брзо први глас.

Други глас се не одазва више, а момче стаде опет звати и викати:

— Антропка!

Његови клици све ређи и слабији, долетали ми до ушију још и онда, када тама са свим паде и када минух крај шуме, што је опасала моје сеоце и била на неке четири врсте од Колотовке...

„Антропка-а-а!“, разлегало се у ваздуху; обвијеном потњим сенима.

ПОУКЕ ИЗ МЕДИЦИНЕ.

САОПШТАВА ДР. КОДА.

II. ПРЕДОХРАНА ОД ЗАРАЗЕ.

(Наставак.)

споменута средства врло су драгоцена за наше здравље, но још много скупоценија за наш џеп. Појединац их може само са врло великим материјалним трошковима прибавити, или баш никако. На то су позване општине и сама држава, оне треба да нам даду та средства или бар да нам иду на руку, да их што лакше можемо прибавити. Професор Новак овако вели на једном месту у уводу своје науке о чувању здравља: „Величина и моћ сваке државе зависи у првом реду од телеснога развитка њених грађана; све, што се ради за поправљање здравственога стања народнога, биће основа величине и сјаја народности“.

Од државне власти дакле морамо очекивати, да нам прибави мало час споменута средства за обрану од заразљивих болести. Но ми бисмо се радо и сами бранили од тих изненадних гостију, врло бисмо радо имали у својој руци каквога оружја против њих.

Таково нам оружје даје опет хемија и физика у средствима за дезинфекцију. Та су средства отрови за заразне клице, њима их можемо уништити; а убијањем њиховим предохрањујемо себе од зараза.

Заразне су клице, као што знамо, врло истрајне, дурашне, но ипак има хемијских производа, којима ни оне не могу да одоле, као ни топлота од преко 100 града, била она у облику паре (преко 100 града угрејана вода) или сува (топлота преко 100 града угрејаног ваздуха), само кад су јој доста дуго изложене.

Данас се највише употребљавају од тих средстава за дезинфекцију: сумпораста и карболна киселина, хлорни креч, бром, сиридик, галица и топлота од преко 100 града и то вода, која је преко 100 града угрејана.

Хемијски стројеви, које употребљавамо за уништавање заразних клица учине то исто, што и сичан, отров за пацове и други гад кућевни, што и квас против главнице (тај је понајвећим делом састављен из галице, те мукташке биљнице на житу и јечму, о чијем телу живи и кад кад се (кад је влажна година) тако шири, да нам сву жетву уништи.

Дезинфекцијом се чистимо од кухних материја, по томе је она дакле само део опште чистоће, допуна опште чистоће, које треба свагда и свугде да се придржавамо. Најбрижљивије вршење чистоће уједно је и најбоља дезинфекција, а кад бисмо је увек

и свугде неговали, врло бисмо мало пута долазили у прилику, да употребимо горе наведена средства за дезинфекцију.

Та се средства различито употребљавају, по томе, шта и где хоћемо да дезинфицирамо (т. ј. да одуземо различним телима својство да куже, да их обескужимо.)

У затвореним просторијама (себе, где станујемо, болничке себе, школе, тамнице, касарне, кланице, штале и т. д.) дезинфицирамо тиме, што их при отвореним прозорима и вратима излажемо пари од сумпора (сумпорастој киселини) или у најновије доба пари од брома, која и најдурашније заразне клице отрује, а човеку не досађује тако као сумпорна пара, за 6—12 сахата па их за тим дуже времена ветримо. Наравно да то можемо чинити само онда, кад се нико не бави у тим просторијама. Одаје, у којима живимо, тако ћемо дезинфицирати, ако зидове и патос опајемо четком, која је замочена у раствор од карболне киселине, која садржи у литри воде 50 грамова карболне киселине, или раствором од сирицика, који садржи у литри воде грам сирицика; ако све ствари у тим одајама обришемо са крпом или четком, која је такођер замочена у мало час споменути раствор карболни или од сирицика; ваздух тих одаја дезинфицираћемо, кад почешће оставимо отворене прозоре.

На отвореним просторима, као што су авлије, сокаци, „плацеви“, гробља и т. д. морамо ђубре, трулеж прво хлорним кречом, галицом или карболом или раствором од сирицика посути, па онда тек уклонити, а просторе те засађивати биљкама, које брзо расту.

Изметима и одметима одузимамо кужну снагу, кад их посипамо или засипамо карболом, галицом или раствором од сирицика. (Грам сирицика на литру воде.)

Судове, у којима смо држали различите кужне материје, морамо прво добро са карболним раствором промућкати, па онда искувати.

Окужено рубље мора се добро карболним раствором попрскати, затим искувати, па онда тек као обично прати.

Хаљине креветне и за ношњу, које су окужене или су биле у домаћају каквога заразљивог болника, не смемо трести ни лупати, него их морамо изложити топлоти водене паре од 130 града за нај-

мање три сахата у особитим за тај посао направљеним судовима. Ако то не можемо учинити са халинама, онда их морамо добро ишчеткати четком, која је замочена у већ више пута напоменење растворе за дезинфекцију или добро пошкрупити карболном маглом из справе за распрштавање течности (Spray), па за неко време неносити, већ добро ветрити изнашањем на ваздух и светлост. Сламу из сламњача и друге ствари од мале вредности најбоље је спалити.

Руке, којима смо се дотицали кухних ствари или тела, најбоље ћемо дезинфицирати, кад их пре него што их оперемо, полијемо добро карболним раствором од 5 процената т. ј. са таквим, у коме има на сваку стотину грамова воде 5 грамова карболне киселине.

Сумњива вода се дезинфицира кувањем.

Неопходно је нужна подробна дезинфекција болесника, који пате од какве прилепчиве болести. Из њихових тела излазе заражљиве клице и разилазе се на све стране, из њих извиру заразне клице. С тога се мора соба, у којој се налазе такви болесници, као што смо горе навели, карболним раствором најбрижљивије дезинфицирати, ваздух у соби мора се очистити справама за распрштавање течности (Spray), које смо карболним раствором напунили, од заражљивих клица, које су по њему расуте, и честим ветрењем обнављати, све излуке и одлуке болесникове морају се хватати у судове, у којима се налази доста збијен (5—10%) раствор од карбола или сирицика ($1\frac{1}{2}$ —1%), самога болесника морамо чешће прати раствором од карболне киселине (3—5%) или мазати карболним зејтином (од 5%). Ране на рањенику морамо особито чувати од заразних клица, јер те клице могу, као што смо видели, са ране непосредно да нам пређу у крв и да нас окуже. С тога морамо рањенога увек само са дезинфицираним рукама превијати, а превоје, што на ране мећемо, наквасити супстанцијама које трују заражљиве клице, а рану не. Такве супстанции имамо у карболној води (5%) и зејтину (5%) у раствору од сирицика (1%) и од најновијег доба у јодоформу. Пре него што рану превијемо, морамо је добро испирати карболном водом, све дотле, док не буде сасвим чиста. Превој сме само на чисту рану доћи.

Породиљу морамо сматрати као рањеницу, и код ње мотрити на највећу чистоту и најбрижљивију

дезинфекцију, док јој се рана не залечи, а то се збуде за 4—6 недеља. Код рањеног и породиље не би требало да иде, пре него што се дезинфицирао, онај, који је н. пр. пре тога био код каквога прилепчивога болесника (са скрлетом, са богињама, са пламенцем, са грозницом у бабињама) или код каквога мртваца, још мање онај, који је на мртвацу обављао какав посао или га парао.

Још већма морамо пазити, кад смо принуђени, да начинимо рану на каквом болеснику т. ј. да оперирамо кога. При операцији не сме нико имати удела, који није чистих т. ј. дезинфицираних руку. Сви алати, који се таквом приликом требају, морају лежати у карболном раствору од 5% и из тога се додавати; тако исто сунђери и крпе, које се морају још добро искувати пре тога. Оно место што ће се засећи, мора се прво сауном добро опрати па онда карболном водом. Таква вештачка рана мора се превити, као што смо мало час споменули, и о њој таква брига водити, као и о свакој другој рани.

Што чистије радимо, тим боље успевамо; данас кад је начин оперирања врло усавршен, усуђујемо се н. пр. оперирати на таквим местима тела човековога, којих се још пре 20 година није било слободно ни дотакнути (отварање груднога коша, трбуха и т. д.) и то са врло спешним резултатом.

Врло строго морамо поступати са лешевима оних људи, који су од заразе умрли. Такве лешине морамо полити збијеним карболним раствором или раствором од сирицика, или увити у чаршаве, који су скроз проквашени збијеним раствором карболним или од сирицика и што пре сахранити, и то са што мање параде или још боље сасвим без икакве параде.

Само на тај начин можемо загушити изворе, из којих куљају заразне материје.

Савесно спроведена дезинфекција неће никада бити без успеха и спречавање свагда и развијање и ширење заражљивих клица. Па ипак је не врше врло многи, које због неумесне предрасуде, које због лакоумне нехатости и угодности, а тиме се шкоди целога друштва. С тога би било најбоље по друштво, да је дезинфекција обавезна или бар да се од стране власти врши званично. У многим великим варошима узела је власт у своје руке дезинфекцију, увидевш, и како је благодетна, и обавља је од своје стране за тај посао обученим особама, а трошкови за њу порежу се на становнике.

(Свршиће се.)

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

О ЕПИСКОПИМА МОХАЧКИМ И СИГЕТСКИМ.

ОД ВЛ. КРАСИЋА.

И патријарх српски *Арсеније Чарнојевић III*, прешавши 1690. из Старе Србије у Угарску, затекао је овде већ више православних епископа; али је то доба историје српске цркве врло слабо расветљено, те су нам ти епископи једва и по имену познати, а не зна се поуздано ни када је који служио. Тек у дипломи цара Леополда од 1695. назначени епископи налазе се у свима „Сказанијама“; и од тога је времена прилично утврђен хронолошки ред познијих епископа. Само бих рекао за мохачког и сигетског епископа *Јеврема*, да је погрешно стављен после *Јевтимија Тетовца*, по што је он служио пре сеобе Чарнојевићеве и пре но што се јавила Леополдова диплома од 1695., а то ћу доказати овим, што долази. У поменутој дипломи побројени су ови епископи: „*Isaias Diakovich Temesvariensis Jenopolitanus & Archimandrita Crusedoliensis, Stephanus Metoviach, Carlostadiensis & Zrinopolis, Jephthimias Drobnjak, Segediensis, Jephthimias Popovich, Budensis & Albae Regalensis, Jephthimias Telovac, Mohacsiensis, Szigethiensis, Spiridon Stibicza, Versaciensis & Agriensis.*“*) По томе пасажу Леополдове дипломе први је мохачки и сигетски владика био *Јевтимије Тетовац*. Али ваља имати на уму, да се епископи, који су пре ових горе поменутих служили, обично не налазе у „Сказанијама.“

У *Гласнику VI*, стр. 70., каже се, да је после *Јевтимија* био епископ мохачки и сигетски *Јеврем*. Поред његовог имена нема ни у једном списку епископа презимена, ни где означена година, када је он служио. Ја сам у своме чланку: „Опис манастира Ораховице“, који ће се скоро штампати у „Летопису“, објавио једну синђелију, што ју је писао исти *Јеврем* у *Печују* 1691. Та је година на три места забележена. Речена синђелија почиње се овако: „*Јефремъ божию милостию епископъ сигетски и Книжи и Печују.*“ Потписао се овако: „*Јефремъ Ланковић.*“ Нема сумње, да је ово исти *Јеврем*, који се помиње у *Гласнику VI*. као други на реду владика сигетски и мохачки. На печату његову има урезато: „*Jefremus episcopus Mohaciensis.*“ *Када је дакле Ланковић још 1691. био епископ мохачки и сигетски, није он могао бити у истој дијецези наследник Тетовцу, који је постао владика*

те дијецезе 1695., него овај њему. Тако је, мислим, сада јасно, да *Јеврему* није место онде, где је стављен у познатим „Сказанијама“ и хронологијама, јер је служио пре *Тетовца* у поменутој дијецези већ 1691.

II.

У књизи „Срби у Угарској“ од *Пикоа* (превод дра *Ст. Павловића*) помиње се, на стр. 461., не знам по коме извору, јамачно први пут, мохачки или печујски владика *Никанор* с презименом *Милићевић* — а у свима познатим „Сказанијама“ њему је презиме *Мелентијевић* или *Мелетијевић*. Мимо то није се знало ни за њ поуздано, када је служио; тога ради је у књизи „Срби у Угарској“ поред његова имена стављен знак питања. Задатак је ових врста, да документалним једним извором утврде ово двоје: да је печујском и мохачком епископу *Никанору* било презиме *Мелентијевић*, а не *Милићевић*, и да је служио године 1711.

Посланица српском народу у *Барањи*, коју је писао *Мелентијевић* у манастиру *Крушедолу* 16. маја 1711. није још нигде обнародована; ја сам је нашао у манастиру *Грабовцу*, те је, да бих потврдио горње речи своје, овде обелодањујем:

„*Никаноръ Мелентиѣвнъ, божию милостию владика печујски, Сигетъ, Шиклевшъ, Мехлауз, помеждъ Драке и Дзика православни епископъ.*

Смирѣнїе наше пишеть у нашемъ предѣлѣхъ васемъ православнимъ Хрїстїаномъ, кон се тамо находите, миръ и благословенїе вѣди са вми. А по томъ вѣсто ви вѣди, како приходни калѣхери изъ Грабовца до насъ, именемъ *Прокони* са братїами; и просише писмо оѣтъ нашега смиренїа, да би пошли тамо на ское отаѣство и ваздвизали манастирѣ. Того ради пишемъ вамъ, тако были благословени, колико можете и ви им помогите и милостино поддите; и где на конак доѣз лѣпо и приватите и с коли послѣжите, и код свъ села близъ манастира и с мотикомъ на слѣзѣхъ манастирѣхъ поѣните и, кон нимъ може, помогите за ваше здравне и за вашъ дѣшъ, з тои земли тан еданъ манастирѣ да би дло Богъ, да се и он подигне, а на вехни вашъ помен. Таѣю не облѣните се; безъ ваше помоѣи они сиромѣси не могъ ништа чинити. Сваки сваѣнимъ, кон уни може, помогите и слѣзѣкомъ манастирскомъ послѣшаїте, да благословенїе одъ Бога примите и миръ Хрїстовъ вѣди са камнъ аминъ.

Мѣсеца маїа 16. 1711. у манастирѣ *Крушедолъ.*

Никанор Мелентиѣвнъ,
архимандритъ *Крушедолски* и владика *Печујски.*

*) Гледај: *Dissertatio Brevis ac Sincera Hungari Auctoris de Gente Serbica perperam Rasciana dicta ejusque Meritis ac fatis in Hungaria. Cum Appendice Privilegiorum eidem Genti elargitorum 1790.*, стр. 55.

ПОДЛИСТАК.

БЕСЕДА У СПОМЕН Д-РУ МИЛАНУ ЂОРЂЕВИЋУ

У СВЕЧАНОЈ СЕДНИЦИ КЊИЖЕВНОГ ОДЕЉЕЊА „МАТИЦЕ СРПСКЕ“

О СВЕТОМ САВИ 1885. ГОДИНЕ

ГОВОРИО ПОТПРЕДСЕДНИК КЊИЖЕВНОГ ОДЕЉЕЊА

ПРОФЕСОР СВЕТОЗАР САВКОВИЋ.

(Наставак.)

а промотримо сада *из ближе*, какви су били политички листови, које је уређивао, и у које је писао *др. Милан Ђорђевић*.

Код сваког политичког листа имају да се разликују поглавито *три* ствари: Прво *начела*, којих се лист у својој јавној борби придржава; друго: *садржина*, под којом се разуму све оне струке и предмети, који се у листу у претрес узимају; и треће: *начин уређивања* листа и *начин писања* или исказивања мисли.

Начела, која су *дра Милана Ђорђевића* руководила у његовој јавној новинарској радњи, јесу начела деветнаестог века, који се с правом назива веком слободе и слободних, демократских устава.

Или зар идеја слободе у овом веку — особито кад га упоредимо са прошлим столећем — није у свима образованим јевропским државама горостасан скок у напред учинила? И зар она неће у друштву људском све даље и дубље корена хватати?

А и шта би било, кад би противницима слободе — што за цело никад неће бити — пошло за руком, да је посве угуше, те да јој нестане трага у људском друштву и у природи?

Ево каквим дивним речима један одушевљени апостол слободе описује јадно стање, у које би друштво људско дошло, кад би му се одузела лепа слобода његова:

„Одузмите“ — вели он — „слободу уметништва и уметништво ће бити обична навика, и у њему неће бити ни толико лепоте, као у тичијем певању; одузмите слободу радњи и радња ће постати слепо кретање машине; одузмите слободу нагонима и нагони, ови снажни наравствени покретачи, тако ће унизити људе, да ће налечити на чопор дивљих животиња; одузмите слободу политици, и народ ће пасти у ону јадну немарност, у којој живе источњаци; одузмите слободу наравствености, па не можете ни од кога тражити рачуна за његова дела; одузмите слободу верозакону, па ће из овог небесног законика за живот и смрт постати судска наредба, а бог ће бити стражар, који ће пазити на јавни поредак, бог, који је створио световима привлачни закон, да међу њима буде веко-

вечите хармоније, а душама је даровао светлост слободе, да међу њима буде узвишеније хармоније, да међу њима буде — правде.“

Но да наведемо властите речи *дра Милана Ђорђевића*, из којих се види, каква је он начела исповедао у своме раду на пољу наше дневне политичке књижевности.

Он у „Приступу“ к првом броју свога „Српског Гласа“ међу осталим и ово вели:

„Тешко је нама самртним људима увек пронаћи и погодити истину, као што је било мучно Краљевићу Марку, да, према баби и стричевима, суди једино „по правди бога истинога“. Али је узвишено и човека најдостојније клањати се томе олтару. То узвишено осећање, које се прелива у души човека после сваког доброг дела, после обављене правде и истине, кадро је да превагне сву тежину и препоне, које са слабости људске у тој служби настају. При уверењу најдубљем, да наш народ само тако може поћи лепшој будућности својој, ако је заснује на чврстом темељу истине и вечне правде, ми ћемо се — рече Милан Ђорђевић — посветити том задатку, да овај лист наш буде једино и искључиво орган тих *великих начела*“.

Идеја слободе, истине и правде била је путовођа и српској слободоумној странци, када је за српски народ с оне стране Дунава и Саве захтевала ослобођење и уједињење, а у Угарској — уз одржање државног јединства и целокупности земаљске, и уз првенство племена и језика мађарског — равноправност народности без разлике вере и језика.

Српска слободоумна странка није до сад тако сретна била, да остварене види узвишене идеје, које је она заступала оном искреношћу, оном бујношћу и одушевљењем, које је основна црта српског карактера — али она живи у том тврдом и непоколебљивом уверењу, да ће идеја слободе и демократије кадтад до одлучне победе доћи, те ће једном настати ново, златно доба слободе, једнакости и братства међу свима народима од Карпата до Архипелага, од сињег до црнога мора!

Оваким племенитим мислима, оваким узвишеним

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

идејама давао је жива израза др. Милан Ђорђевић у листовима, које је уређивао. Он је био веран и речит тумач начела српске слободоумне странке.

* * *

Прелазећи на садржину листова, које је уређивао др. Милан Ђорђевић, имамо пре свега напоменути, да садржина повременог политичког листа, ако ће овај да одговара захтевима, који се стављају на сваки орган општих интереса једног народа, да садржина, велимо, мора бити таква, да су у листу у обзир узете и заступљене све нужде и потребе друштва не само у *полигичком*, но и у *културном, материјалном и друштвеном* погледу.

Ово имају на уму и у овоме се слажу сви повремене политички часописи образованијих, напреднијих народа.

Они се разликују једино у томе, што једни у обзир узимају више интересе човечанства, а други више интересе свога народа.

Тако Немци, који у свему, па и својој дневној политичкој књижевности космополитизму нагињу — у својим листовима доносе вести и претресају питања и предмете општег светског значаја, а дабогме и такве, који се ли немачког народа тичу и у коло његових интереса захватају.

Французи, који своју дивну и у свему напредну отаџбину сматрају за свет у маломе, пажњу своју обраћају много више својим стварима, те ове расветљују, и — што више могу — унапређују.

И нама Србима ваљало би пре свега да стоје потребе и интереси нашег у сваком погледу запустеног и уназађеног народа.

Поред политичких питања ваљало би у нас највећу пажњу обратити просвети, без које ни једном народу нема бољег ни сретнијег живота, и материјалном благостању, које је основица свакој просветној и политичкој радњи, јер без развијене привреде, без довољних привредних средстава не може се ни најузвишенија политичка замисао остварити ни најплеменитија просветна тежња постигнути.

Ево како о тој ствари зрело и темељно умује и др. Ђорђевић:

„Кад би“ — рече он — „наш народ обратио своју позорност на материјално благостање, могао би за сразмерно кратко време створити на својем земљишту богат и силан врт и тада би и у политичком погледу поред све горке судбине, која га кроз векове прати, стојао друкчије и кадар би био, да самосталније и сигурније свој удес удешава, своју срећу кује. У неједнакој борби са толиким незгодама бар би сковао себи једнако оружје, које би поред праведне му ствари ускорило коначну ње-

гову победу. На модерном уставном пољу такођер може само онај народ истрајно и доследно војевати, који стоји на чврстом материјалном темељу. Само тако може с извесним рачуном напред корачати, не падајући ни у очајни бес ни у равнодушну апатију“. Тако Милан Ђорђевић.

Исто тако не може ни један народ ни на којем, па ни на политичном пољу свога јавног рада далеко дотерати, који у *друштвеном и породичном животу* својем не крепи и развија честитост и поштење, савесност и уредност, вредноћу и штедљивост и друге врлине и лепе стране људског карактера. Породице су темељни састојци, из којих је састављен цео народ, ако дакле не ваља темељ, не ваља онда ни цела зграда на трошном темељу подигнута.

Нашој српској дневној књижевности — па и листовима, које је уређивао др. Милан Ђорђевић — то се баш с правом замерити може, што скоро искључиву пажњу политичним, а слабију другим питањима поклањају, те им је садржина доста једнострана.

Прилике нашег новинарства морале би се пуно променити, па да у овом обзиру боља времена настану.

Наша читалачка публика морала би се пре свега живље и свесрдније одазивати нашим новинарским солидним подухвима. У нас не би требало још да је престало оно сретно доба, када се из родољубља куповале српске књиге и листови. Али ми се канда и у овом — као и у многим другом — обзиру сувише одајемо грешном и за нас врло опасном космополитизму, те немилице трошимо на стране књижевне производе — а кад би тај силни новац својим српским писцима и новинарима у руке давали, они би могли своја подухвања разгранати и усавршити тиме, што би узимали више писаца, ови би се у својим струкама извезбали, постали би стални радници, а не привремене, који само чекају, да им се прилика јави, па да новинарству за свагда леђа окрену. Од тако извезбаних писаца добијали би ми онда на нашем лепом српском језику ону поуку и забаву, коју сада већином тражимо у списима туђинских писаца, који непријатељским духом према нама дишу, па нам за наше рођене, драге новце враћају често највећу поругу и презрење.

*

Како се Ђорђевић уживео био у писање и уређивање политичких листова, види се најбоље из овога. Када је из Новог Сада преселио се у Руму, он је то учинио с том тврдом одлуком, да се ода адвокатској радњи. Али шта после неког времена видимо? Видимо то, да, као што се орање Краљевића Марка праметло у бојеве са Турцима, тако се и адвокатија Ђорђевићева прелила у издавање и уре-

живање „Српског Гласа“, који је мушки заступао права и интересе српског народа у опште, а оног у тројној краљевини посебице. У место приватног браниоца постао је дакле Ђорђевић браниоцем политичке странке, која се зове — српски народ!

Но *Ђорђевић* не само да је извежао се за вештог, за писање вазда спремног новинара — он је кадар био језгровите чланке без поправљања писати у сред разговора и немира других особа, које се обично у уредништву скупљаху — но у њему се није изгубио ни онај пређашњи философски образовани научењак, она „философска глава“, која о свима појавама живота дубље размишља, и сваком удесном приликом својим мислима речита израза даје.

Тако поред силних ваљаних чланака, у којима претреса политична питања, налазимо доста пута и на саставке, у којима чини философска разматрања о животу и о разним појавама у свету.

Ради потврде ових наших речи навешћемо више места из таквих његових саставака.

„Кад се човек“ — вели он у једном таком чланку — „обазре по свету, по бескрајној васиони, те кад сравни све страсти, сву борбу и читав немир свој са неизмерном просторијом васионском и вечним непроменљивим законима природе, онда му и нехотице на растужено чело пасти мора суморни облачак очајности, помислити мора: колико је ништавно створење на овом шару земаљском и колико јадна му борба изгледа напрема вечној бесконачности. У том осећају своме само му једна божанствена искрица светлуца и путе озарава, која га изводи из лавиринта, из очаја. Поред све растрзаности и скучености своје осећа и слуги у уму своме ону снагу, која га са бесконачношћу и вечношћу везује. Слути царство од другог и другчијег света, где влада мир и љубав несобична, узвишена, бескрајна. И то му се приказује као мета, којој му свеудиљ тежити ваља, вредна живота једног.“

У другом чланку, у коме говори о „идеалности у овом добу“ између осталог и ово вели:

„У томе ће лежати највећа добит за човечанство, кад једном целим светом буде овладало уверење, да само они материјални пробитци имају за народе трајне и истините вредности, који су поникли из словесне мисли, који су се зачели у оправданој и сретној идеји, а да проста себичност без духовног освећења не рађа добрим плодом, а свакако понижава човека, јер му поглед са небеских висина прикива ропски за земаљске низине. Наравно да ће још много времена протећи реком вечности, док једном то начело у опште овлада, ал' тако је исто и то сигурно, да то начело већ почиње овлађивати и да ће најзад и до своје потпуне победе доспети. Српски народ, који толико имаде духовног полета у својој нарави, не треба да малакше у овом добу себичности и материјализма.“

У једном ускршњем чланку, између осталог, и ово каже:

„У општем празновању и радовању лежи вера, да ће се људски род непрестанце развијати и усавршавати, ма да пут његова развијања и усавршавања јесте пут беде и невоље људске. На свака два корака, које човечанство напред учини, долази можда по један и по, којим се у назадак враћа. Па то споро и скоро очајничким напрезањем постигнуто напредовање, колико је крви и суза стало? Но ваља знати, да је свака кап мученички проливане крви била семе, из које је ницало дрво напретка општег, а свака суза патње људске, да је залила и до листа доводила то дрво. Из муке и патње рађа се нов живот, из великих потреса, који се у грозничавом стању производе — у грозничавом с тога, што се поремећава дотадања равнотежа — из таквих потреса стварају се нови облици, нови и неслућени идеали задивљеном свету. Та вера у бесконачност људског рода и у непрекидност његова усавршавања и облагорођавања, та се вера преноси са целине на појединце, са човечанства и на народе, те шаровите удове, у које се прелива и прелама човечанство.“

(Свршиће се.)

ЛИСТИЊИ.

ПОЗОРИШТЕ И УМЕТНОСТ.

(Срп. нар. позориште у Панчеву.) XXVI. предст. (у II. претпл. 5.) први пут: 21-ог фебр. „Рудар“. Поворишна игра у 4 чина, а 5 слика, написао Жорж Онџ, превео М. Ђ. Глишић. (М. Цветић редитељ кр. срп. нар. позор у Београду као гост.) Смемо слободно рећи, да нас је ова поворишна игра од свију досадањих најпријатније и забавила и поучила. Жорж Онџ постао је чувен, изврстан је познавалац људи и

живота. Мајсторском кичицом уме сликати људске страсти, и слабости и душевне борбе. Рекли бисмо, да су у њему сва својства, којима ће моћи дуго владати светским репертоаром. Захвални можемо бити и М. Ђ. Глишићу на овако лепом избору и преводу, којим је заиста обогатио поворишни репертоар. Заплети су у овој игри врло интересантни, вештачки и мајсторски изведени, карактери верно нацртани, а базирају на моралу. Приказ глумца беше врло добар. Ми-

WWW.UNILIBRARY.ORG
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

мош Цветић (Дерблеј) показвао се у овој улови правим вештаком. Добро научена улога, вешто кретање у разним моментима и фини манири, красили су овога вечера Цветића и изавали у публици живо допадање. С. Вујићка (Клара Бомуерова) беше овога вечера на висини свог уметничког приказивања. Лукић (Баше) одиграо је — као обично, кад су улоге оваке врсте у његовим рукама — врло добро. Димитријевић (војв. Блињи) беше врло добар, као и Добриновић (Мулине). Хаџићева (Атена) играла је с лепом вољом и вештином. Остали и остале мање више беху у својим улогама доста добри. Да приметимо овом приликом још нешто. Поворишна игра ова носи наслов: „Рудар“, (ма да га у целом комаду називају „ковач“. Не налазимо овај наслов за вгодан. Ову поворишну игру превео је с оригинала Ј. К. Švrljuga и крстио је именом: „Vlastnik ljevnica (?)“ (Hüttenbesitzer) но и овај наслов није коректан. По нашем немордаваном мњењу, не бисмо били ни за „Рудара“, ни за „Vlastnik ljevnica“ ни за „Kolibaга“, већ према садржини дела и игре, пре би ју назвали и дали јој наслов: „Кувничар“. Ово би, држимо, боље доликовало према ономе, што је „Рудар“ (?) и у овој игри у истини. Посета беше врло добра. — XXVII. предст. (у II. претпл. 6.) 22-ог фебр. „Кин“. Поворишна игра у 5 чинова, написао Ал. Дима, с француског превео К. Н. Христић. Изврсна поворишна игра ова одавна је већ на репертоару нашег народног позоришта, а са своје лепоте, вредности и занимљивости одржаће се без сумње још дуго. Овога пута гледасмо је с пуно задовољства. Кина је одиграо Ружић вештачки; игра му се толико допала публици, да га је четири пута изавала уз бурно живео! Димитријевић (војвода Гаски) беше добар, исто тако Лукић (Саломон) и Добриновић (Пистол). Милосављевић (граф Кефелд) као да не иду од руке улоге оваке врсте. Хаџићева (Ана Демблијева) беше на свом месту. Остали нас мање више задовољише. Посета овога вечера беше слаба, узрок томе је по свој прилици ове две представе једно за другим, а морало је тако бити, јер је у суботу даван концерат првеог крста. — XXVIII. предст. (ван претплате) 24-ог фебруара: „Сеоска лолла“. Поворишна игра с певањем у 3 чина, написао Е. Тот, превео и за српску поворницу удесио С. Дескашев, музика од Д. Јенка. Поворишна игра ова, зачињена лепом песмом, у колико нам изнаша у верним типовима слике и прилике, каквих је наћи у обичном животу, и у колико је удешена за нашу поворницу и наш свет, одржаће се још дуго на поворници нашој, и имаће увек привлачне снаге за наш свет. Приказом глумаца бесмо овога вечера потпуно задовољни, а и са самим певањем. Публика је тако на ову представу нагрнула, да каса напослетку није могла ни смела више свет припуштати, давајући уверење, да ће се комад овај још једном представљати. На каси је овога вечера, што ни на једној представи, која до сад ван претплате беше, пало 192 ф. и неколико новчића. — XXIX. предст. (у II. претпл. 7.) 26-ог фебруара: „Велико варошани“. Шаљива игра у 4 чина, написао др. Ј. В. Швајцер, превео П. Ј. Мостић. Шаљива игра ова — што се иначе баш за неке немачке шаљиве игре не може рећи — може се пуним правом шаљивом назвати. Пријатно смо се њоме забавили и слатко од срца насмејали, гледећи сценерије великоварошког живота верно и добро погођене. Приказ глумаца беше хвале вредан. Димитријевић (Либстрај) беше у свима моментима комике изврстан, као и Ружићка (Лива, жена му). Обоје су приказивали вешто, верно, и добром маском. Ружић (Макелдај, књијар) врло добар, па и Динић (Фриц Хаберланд) нас је овога вечера задовољио. С мало воља играху овога вечера Лукић (Вердек) и Ђурђевић (Винген). Хаџићева

(Хулда) играла је врло добро. Ј. Петровићева (Пава Ванден) одиграла је своју улогу сасма добро. Ми се радујемо, што видимо лепу напретку у наше младе глумице Петровићеве, али нека нам се не замери, ако речемо, да би на њој волели видети мало мање „скакутања“, „климања с главом“ и сувишног гледања, да не речемо „кокетовања“ „у публику.“ Петровићеву то дичи, што своју улогу увек добро научи, те „чика шаптало“ и не егзистира за њу. Посета беше добра према одвећ хрђавом времену. — о. —

(Јоца Савић). Читамо у Минхенском „Allgemeine Zeitung“—у ово: „Услед највишег решења одобрава се, да се са главним редитељем дворског и народног позоришта у Манхајму, госп. Јоцом Савићем, потпише уговор, ли за редитеља позоришних игара на овдашњем (Минхенском) дворском позоришту. Г. Савић био је осам година на дворском позоришту у Вајмару редитељ трагедије и позоришних игара и постао је пре кратког времена главни редитељ на Манхајмском позоришту.“ Радујемо се, што можемо ово забележити. У колико се Немци поносе са уметником Савићем, у толико се можемо ми и са земљаком, са Србином. Живио!

КЊИЖЕВНЕ НОВОСТИ.

— Књијара Косте Т. Наумовића у Смедереву позива на претплату на превод Чернишевсковог романа „Шта да се ради?“ Дело ће изаћи у три свеске, које ће излазити убрзо једна за другом. Прва свеска стаје 1 дин. 50 пара или 75 новч. а. вр. а биће готова за који дан. Скупљачи претплатника добијају шесту књигу. — Прва књига тог Чернишевсковог романа изашла је у српском преводу у државној штампарији у Београду још год. 1871.

— Revue internationale зове се журнал, који у Фијоренцији излази, а засновао га је талијански научник Анђело де Губернати. У њему, осим других одличних сарадника свију европских земаља, видимо као сараднике и два врена књижевника наша, Ст. Новаковића и Ст. Бошковића. С. Новаковић у једном писму саопштава о нашим књижевним приликама, а С. Бошковић пише у 10-ом броју о. г. чланак: „Србија у међународним односима“. Евала обојици, што стран свет упознају с нашим народом!

С М Е С И Ц Е.

(Колико се троши на великој опери у Паризу.) Париски музички часопис „Le Ménestrel“ саопштава сасвим поуздано, да су певачи и певачице на великој опери у Паризу овако плаћени: певачица Краусова 127.500 франака, баритониста Ласал 125.000 фран., певачица Исакова 80.000 франака, тенориста Саламон 70.000 франака, певачица Richard'ова 60.000 франака. Трошкови једног приказа у опери дођу до 20.000 франака на једно вече. Држава даје 4.000 франака субвенције а оних 16.000 мора пасти на каси, да се само трошкови подмире. Просечни приход од претплате износи за једно вече до 8.500 франака.

А Ф О Р И С М И.

(Старо-грчки.)

Иди лагано свом пријатељу, кад те зове на част, али похитај му, кад је у злу.

Хилоп.

Ваља да сачувамо своје пријатеље, били они какви драго, да не би мислио свет, е смо имали але пријатеље, или да смо прекинули с поштеним пријатељима.

Вијон.

Дође једаред Диоген на олимпијске игре. Виде младића са Рода раскошно одевена, па ће рећи смештећи се: „Сујета!“ Мало за тим сретe Лакедемонце у прљавим отрцаним хаљинама, па рече опет: „Друга сујета!“ *Елијан.*

Оспромашићеш не смањујући свој иметак, већ множећи своје жеље. *Платон.*

БИБЛИОГРАФИЈА.

Из живота светих угодница божјих. Свеска I. У Новоме Саду. Штампарија А. Пајевића. 1885. Стр. 190. Цена 60 новча.

Пловиград. Прича Жил-Вернова. Превео Бранко Мушички У Новоме Саду. Издање и штампа А. Пајевића. 1885. Стр. 192. Цена 60 новча.

Српски свет. Удесио Пет. М. Никетић, учитељ. Са шест слика и једном колорисаном картом српских земаља. (Друго поправљено издање). Београд, Штампарија напредне странке. 1885. Стр. 182. Цена 1-50 дин

Млетачки трговац. Поворишна игра у 5 чинова. Превео Јован Петровић. За српску поворишницу удесио А. Хаџић. Овај је превод наградио поворишни одбор у Загребу. Панчево. Наклада књижаре браће Јовановића Свеска 100. „Народне библиотеке. Стр. 87. Цена 16. новч

Горски вијенац. Историјски догађај при свршетку XVII.

вијека. Сачинио Петар Петровић-Његуш. Издање српске књижаре браће М. Поповића у Новом Саду 1882. Стр. 144. Цена 50 новчића

Пет стотина милиона Бегомниних. Приповетка Жила Верна. Београд. Краљевско-српска државна штампарија. 1885. Стр. 108. Цена 1 динар.

Низ бисера, што га је нанизао српској младежи Мита Нешковић. Са сликама Панчево. Наклада књижаре браће Јовановића 1885 Стр. 155. Цена 60 новч.

ОДГОВОРИ УРЕДНИШТВА

П. Ј. Ђн. у **Ч.** Молимо. чим свршите, пошљите оно, што сте отпочели радити; ми ћемо вам са своје стране радо испунити молбу.

Радмилу у **Ч.** Песме су слабе.

М. Ј. у **Н.** Ево по жељи „кратка“ одговора у овој рубрици: не можемо „употребити.“

Алији у **О.** Нада вас је оманула, јер вам песме збиља „певају у кошу“. Судећи по свему, рекли бисмо и за прозу, да ће боље бити да — бар васад — и надаље „спава код куће“.

Исправак. У прошлом је броју у приповетци: „Кнез у купатилу“ на страни 265. у трећем реду од горе погрешно штампано „дрењине“, место „трњине“.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

Поштованој публици јављам, да сам превео и наумио издати први део

ГЕТЕОВОГ „ФАУСТА“

и позивам је учтиво, да се претплати.

Тај је први део дело за себе и сматра се као права трагедија под тим насловом.

О вредности тога најнаменитијег дела великог немачког песника ваљда неће бити од потребе да се троше многе речи; доста то. да сами Немци при свакој збирци својих класика Гетеовог „Фауста“ на прво место међу и да је дело преведено можда већ на све културне језике, и то по више пута.

Неколико одломака из мог превода саопштио сам за последње две године у „Јавору“, „Застави“, „Позоришту“ и „Преодници“. По тим одломцима, које сам међу тим још поправио, моћи ће судити сваки и о целом преводу.

Не треба ваљда да додајем, да сам преводио с највећом савесношћу и да сам уложио сав свој труд око таквог дела: пазећи не само на смисао него и на стопе и на слик. Да је то био посао тежак и мучан, вероваће ми радо сваки.

Превод сам читао некима, који знају немачку и српску књижевност и језик, и радо сам при- својио њихове примедбе на овај и онај недостатак.

До публике је стало, ако хоћемо и ми да имамо ту велику трагедију Гетеову у српском преводу. Молим дакле све пријатеље српске књиге, да ми при купљењу претплатника буду на руци; радо ћу им дати десету књигу за труд или новац за њу.

Књига ће изнети до 12 штампаних табака а можда и више, а биће израђена тако, као што и приличи таквом делу.

Цена је у претплати 80 новчића или 2 динара, доцније ће бити скупља, дућанска цена. Рок претплати траје до Ђурђевог дана.

Новци се шаљу поштанском упутницом *штампарији А. Пајевића у Нови Сад*, где ће се књига и штампати. Преплату из Србије прима *књижара Велимира Валожкића у Београду.*

У *Новом Саду*, 23. фебруара 1885.

Милан Савић

САДРЖАЈ: Из Гетеовог „Фауста“. Превод Милана Савића. — Кнез у купатилу. Приповетка Јаше Игњатовића. (Наставак.) — Певачи. (Из „Ловчевих записника“). Приповетка И. С. Тургењева. С рускога Бранко В. Константиновић. (Свршетак.) — Поуке из медицине. Саопштава др. Кода П. Предохрана од вараве. (Наставак.) — О епископима мохачким и сипетским. Од Вл. Красића. — Подлистак: Беседа у спомен д-ру Милану Ђорђевићу. Од професора Светозара Савковића. (Наставак.) — Листићи: Повориште и уметност. — Књижевне новости. — Смесице. — Афорисми. — Библиографија. — Одговори уредништва.

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваког четвртка на читавом табаку. Цена му је 5 фор. а. вр. на целу годину, 2 фор. 50 новча. на по године, 1 фор. 25 новча. на четврт године За Србију и Црну Гору 14 динара на годину. Рукописи се шаљу уредништву а претплата администрацији „Стражилова“ у Нови Сад.